Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

10 päivänä joulukuuta 2015*

Ennakkoratkaisupyyntö — Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue — Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa — Asetus (EY) N:o 864/2007 — 4 artiklan 1 kohta — Käsitteet maa, jossa vahinko aiheutuu, vahinko ja vahingonkorvausvastuun perustavan tapahtuman välilliset seuraukset — Liikenneonnettomuudessa menehtyneen henkilön perheenjäsenen henkilökohtaisesti kärsimät vahingot — Sovellettava laki

Asiassa C-350/14,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Tribunale di Trieste (Triesten tuomioistuin, Italia) on esittänyt 10.7.2014 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 21.7.2014, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Florin Lazar

vastaan

Allianz SpA,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: kolmannen jaoston puheenjohtaja L. Bay Larsen, joka hoitaa neljännen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit J. Malenovský, M. Safjan (esittelevä tuomari), A. Prechal ja K. Jürimäe,

julkisasiamies: N. Wahl,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Lorena Lazar ja Georgeta Chiturlas, edustajinaan avvocato M. Bonito,

— Itävallan hallitus, asiamiehenään G. Eberhard,

— Portugalin hallitus, asiamiehinään L. Inez Fernandes ja A. Fonseca Santos,

— Euroopan komissio, asiamiehinään L. Cappelletti ja M. Wilderspin,

kuultuaan julkisasiamiehen 10.9.2015 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavasta laista 11.7.2007 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 864/2007 (Rooma II) (EUVL L 199, s. 40; jäljempänä Rooma II -asetus) 4 artiklan 1 kohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa ovat vastakkain Romaniassa asuva Florin Lazar ja italialainen vakuutusyhtiö Allianz SpA ja joka koskee sellaisten aineellisten ja aineettomien vahinkojen korvaamista, jotka Lazar on kärsinyt tyttärensä kuolemasta Italiassa tapahtuneessa liikenneonnettomuudessa.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Rooma II -asetus

3 Rooma II -asetuksen johdanto-osan seitsemännessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Tämän asetuksen aineellisen soveltamisalan ja säännösten olisi oltava johdonmukaisia tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22 päivänä joulukuuta 2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 [(EYVL 2001, L 12, s. 1; jäljempänä Bryssel I -asetus)] ja sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevien säädösten kanssa.”

4 Rooma II -asetuksen johdanto-osan 16 ja 17 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(16) Yhdenmukaisten sääntöjen olisi lisättävä tuomioistuinten päätösten ennakoitavuutta ja varmistettava kohtuullinen tasapaino vastuulliseksi väitetyn henkilön ja vahingonkärsijän etujen välillä. Liittymä siihen maahan, jossa välitön vahinko on aiheutunut (lex loci damni), saattaa kohtuulliseen tasapainoon vastuulliseksi väitetyn henkilön ja vahingonkärsijän edut, minkä lisäksi se vastaa nykyajan käsityksiä siviilioikeudellisesta vastuusta ja objektiivisen vastuun järjestelmien kehittämistä.

(17) Sovellettava laki olisi määritettävä sen perusteella, missä vahinko aiheutuu, riippumatta siitä, missä maassa tai maissa välilliset seuraukset voivat ilmetä. Näin ollen henkilö- tai omaisuusvahingon tapauksessa maan, jossa vahinko aiheutuu, olisi oltava se maa, jossa henkilö tai omaisuus vahingoittui.”

5 Kyseisen asetuksen 2 artiklan, jonka otsikko on ”Sopimukseen perustumattomat velvoitteet”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tässä asetuksessa vahingolla tarkoitetaan kaikkia vahingonkorvausvastuun perustavasta tapahtumasta, perusteettomasta edusta, asiainhuollosta (negotiorum gestio) tai sopimuksentekotuottamuksesta (culpa in contrahendo) johtuvia seurauksia.”

6 Rooma II -asetuksen II lukuun, joka koskee vahingonkorvausvastuun perustavaa tapahtumaa, sisältyy asetuksen 4 artikla, jonka otsikko on ”Yleissääntö”. Tässä artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Jollei tässä asetuksessa toisin säädetä, sopimukseen perustumattomaan velvoitteeseen, joka johtuu vahingonkorvausvastuun perustavasta tapahtumasta, sovelletaan sen maan lakia, jossa vahinko aiheutuu, riippumatta siitä, missä maassa vahingon aiheuttanut tapahtuma sattui, ja siitä, missä maassa tai maissa tuon tapahtuman välilliset seuraukset ilmenevät.

2. Jos vastuulliseksi väitetyllä henkilöllä ja vahingonkärsijällä on molemmilla asuinpaikkansa samassa maassa, kun vahinko aiheutuu, sovelletaan tämän maan lakia.

3. Jos kaikista tapaukseen liittyvistä seikoista ilmenee, että vahingonkorvausvastuun perustava tapahtuma liittyy 1 tai 2 kohdassa tarkoitettua maata selvästi läheisemmin johonkin toiseen maahan, sovelletaan tämän toisen maan lakia. Selvästi läheisempi liittymä toiseen maahan voi perustua erityisesti osapuolten väliseen ennestään olemassa olevaan suhteeseen, kuten sopimukseen, joka liittyy läheisesti kyseiseen vahingonkorvausvastuun perustavaan tapahtumaan.”

7 Rooma II -asetuksen 15 artiklassa säädetään, että sopimukseen perustumattomaan velvoitteeseen tämän asetuksen nojalla sovellettavan lain mukaisesti määräytyvät kyseisen artiklan c alakohdan mukaan ”vahingon tai vaaditun hyvityksen olemassaolo, luonne ja arviointi” ja f alakohdan mukaan ”henkilöt, joilla on oikeus korvaukseen henkilökohtaisesti kärsimästään vahingosta”.

Bryssel I -asetus ja asetus (EU) N:o 1215/2012

8 Bryssel I -asetuksen II luku, jossa esitetään toimivaltaisen tuomioistuimen määrittämistä koskevat säännöt, sisältää 2 jakson, joka koskee ”erityistä toimivaltaa”. Tähän jaksoon sisältyy asetuksen 5 artikla, jonka 3 alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa:

– –

3) sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahinko sattui tai saattaa sattua”.

9 Tämä asetus on korvattu 10.1.2015 alkanein vaikutuksin tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 20.12.2012 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) N:o 1215/2012 (EUVL L 351, s. 21), johon sisältyvän 7 artiklan 2 alakohdalla on sama sanamuoto kuin Bryssel I -asetuksen 5 artiklan 3 alakohdalla.

Italian oikeus

10 Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on todennut, Corte suprema di Cassazione (ylin kassaatiotuomioistuin) on tulkinnut Italian siviililain 2043 ja 2059 §:ää siten, että vainajan omaisilla on iure proprio oikeus korvaukseen aineellisista ja aineettomista vahingoista. Aineettomina vahinkoina voidaan tunnustaa seuraavat vahingot: terveydelle aiheutunut vahinko (lääketieteellisesti todettu vahinko), henkinen kärsimys ja ihmissuhteille aiheutunut vahinko (jokapäiväisen elämän huomattava muutos).

11 Kyseinen tuomioistuin on todennut myös, että yksityisistä vakuutuksista annetun lain 283 §:n 1 momentissa säädetään, että jos vahingon aiheuttanut ajoneuvo jää tuntemattomaksi, tieliikenneonnettomuuksien uhreja varten perustettu takuurahasto (Fondo di garanzia per le vittime della strada) korvaa liikenneonnettomuuksissa aiheutuneet vahingot nimettyjen vakuutusyhtiöiden kautta.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

12 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että Romanian kansalainen Florin Lazar on vaatinut korvausta aineellisista ja aineettomista vahingoista, jotka hän on kärsinyt Italiassa asuneen tyttärensä, joka oli Romanian kansalainen, kuolemasta tuntemattomaksi jääneen ajoneuvon Italiassa aiheuttamassa liikenneonnettomuudessa.

13 Vakuutusyhtiö Allianz SpA on haastettu vastaajaksi, koska se on tieliikenneonnettomuuksien uhreja varten perustetun takuurahaston nimeämä yhtiö.

14 Asiassa ovat väliintulijoina myös uhrin äiti ja isoäiti, jotka molemmat ovat Italiassa asuvia Romanian kansalaisia ja vaativat korvausta aineellisista ja aineettomista vahingoista, joita heille on aiheutunut uhrin kuolemasta.

15 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että koska kyseiset henkilöt vaativat korvausta vahingosta, jota he väittävät henkilökohtaisesti kärsineensä perheenjäsenensä kuolemasta, on selvitettävä, onko tällaisessa vahingossa kyse Rooma II -asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetusta vahingosta vai onko se samassa säännöksessä tarkoitettu välillinen seuraus vahingonkorvausvastuun perustavasta tapahtumasta.

16 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan tähän kysymykseen annettavasta vastauksesta riippuu, mitä aineellista oikeutta sen on sovellettava voidakseen lausua vahinkojen, joihin Romaniassa asuva kantaja on siinä vedonnut, olemassaolosta ja korvattavuudesta. Kyseinen tuomioistuin esittää tässä yhteydessä syitä, joista voi seurata, että siinä vireillä olevaan asiaan sovelletaan sekä Italian oikeutta että Romanian oikeutta.

17 Niinpä se toteaa, että Italian oikeuden mukaan vahinko, joka aiheutuu perheenjäsenen kuolemasta, on omaiselle suoraan aiheutuvaa vahinkoa, joka merkitsee muun muassa hänen persoonallisuusoikeuksiensa loukkausta. Kantaja siis vetoaa pääasiassa vahinkoon, jota on Italian oikeuden perusteella pidettävä hänen omana vahinkonaan ja joka edustaa aineellista seurausta hänen perheenjäsenensä kuolemasta. Muissa Euroopan oikeusjärjestyksissä ei sitä vastoin tunnusteta tällaista vahinkolajia samalla tavalla.

18 Niinpä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, voiko siitä huolimatta, että Italian oikeuden mukaan kyseessä on välitön vahinko, joka oikeudenomistajalle on aiheutunut hänen perheenjäsenensä kuolemasta, oikeus tällaisesta vahingosta saatavaan korvaukseen olla Rooma II -asetusta sovellettaessa yksi alkuperäisen vahingonkorvausvastuun perustavan tapahtuman eli liikenneonnettomuuden ”välillisistä seurauksista”, kun Bryssel I -asetusta koskeva unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö otetaan huomioon.

19 Tässä tilanteessa Tribunale di Trieste (Triesten tuomioistuin) on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”Miten on tulkittava [Rooma II -asetuksen] 4 artiklan 1 kohtaa siltä osin kuin siinä säädetään, että ’sopimukseen perustumattomaan velvoitteeseen, joka johtuu vahingonkorvausvastuun perustavasta tapahtumasta, sovelletaan sen maan lakia, jossa vahinko aiheutuu’? Erityisesti:

1) Miten pitäisi tulkita [Rooma II -asetuksen] 4 artiklan 1 kohdan käsitettä paikkakunta, ’jossa vahinko aiheutuu’, kun kyseessä on aineellisten ja aineettomien vahinkojen korvaamista koskeva vaatimus, jonka esittävät tuomioistuimen valtiossa tapahtuneessa liikenneonnettomuudessa menehtyneen henkilön omaiset, kun nämä omaiset asuvat [Euroopan] unionin jossain toisessa maassa ja ovat kärsineet siellä kyseiset vahingot?

2) Ovatko [Rooma II -asetuksen] 4 artiklan 1 kohtaa sovellettaessa aineelliset ja aineettomat vahingot, joita tuomioistuimen valtiossa tapahtuneessa liikenneonnettomuudessa menehtyneen henkilön omaiset ovat kärsineet asuinmaassaan, 4 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä osassa tarkoitettuja ’vahinko[j]a’ vai saman säännöksen jälkimmäisessä osassa tarkoitettuja ’välillisiä seurauksia’?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

20 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kysymyksillään, jotka on tutkittava yhdessä, pääasiallisesti, onko Rooma II -asetuksen 4 artiklan 1 kohtaa tulkittava sen selvittämiseksi, mitä lakia on sovellettava sopimukseen perustumattomaan liikenneonnettomuudesta johtuvaan velvoitteeseen, siten, että tällaisessa tuomioistuimen jäsenvaltiossa tapahtuneessa onnettomuudessa menehtyneen henkilön kuolemaan liittyviä hänen toisessa jäsenvaltiossa asuvien omaistensa kärsimiä vahinkoja on pidettävä mainitussa säännöksessä tarkoitettuina ”vahinkoina”, vai ovatko ne siinä tarkoitettuja onnettomuuden ”välillisiä seurauksia”.

21 Aluksi on muistutettava Rooma II -asetuksen 4 artiklan 1 kohdan tulkinnasta, että sekä unionin oikeuden yhtenäinen soveltaminen että yhdenvertaisuusperiaate edellyttävät, että unionin oikeuden sellaisen säännöksen sanamuotoa, joka ei sisällä nimenomaista viittausta jäsenvaltioiden oikeuteen säännöksen sisällön ja ulottuvuuden määrittämiseksi, on tavallisesti tulkittava koko unionissa itsenäisesti ja yhtenäisesti (ks. vastaavasti tuomio Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, 37 kohta). Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tässä yhteydessä on otettava huomioon paitsi säännöksen sanamuoto myös asiayhteys ja sillä lainsäädännöllä tavoitellut päämäärät, jonka osa säännös on (tuomio Lanigan, C-237/15 PPU, EU:C:2015:474, 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

22 Tässä yhteydessä on huomattava, että Rooma II -asetuksen 2 artiklan mukaan ”vahingolla tarkoitetaan kaikkia vahingonkorvausvastuun perustavasta tapahtumasta – – johtuvia seurauksia”.

23 Asetuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaan sopimukseen perustumattomaan velvoitteeseen, joka johtuu vahingonkorvausvastuun perustavasta tapahtumasta, sovelletaan sen maan lakia, jossa ”vahinko” aiheutuu, riippumatta siitä, missä maassa vahingon aiheuttanut tapahtuma sattui, ja siitä, missä maassa tai maissa tuon tapahtuman ”välilliset seuraukset” ilmenevät. Vahingon aiheutumispaikan määrittämiseksi huomioon otettava vahinko on välitön vahinko, kuten kyseisen asetuksen johdanto-osan 16 perustelukappaleesta ilmenee.

24 Henkilö- tai omaisuusvahingon tapauksesta unionin lainsäätäjä on täsmentänyt Rooma II -asetuksen johdanto-osan 17 perustelukappaleessa, että maa, jossa välitön vahinko aiheutuu, on se maa, jossa henkilö tai omaisuus vahingoittui.

25 Tästä seuraa, että silloin, kun välittömän vahingon aiheutuminen on mahdollista yksilöidä, mistä on tavallisesti kyse liikenneonnettomuuden yhteydessä, välittömän vahingon aiheutumispaikka on sovellettavan lain määrittämisen kannalta merkityksellinen liittymä riippumatta onnettomuuden välillisistä seurauksista. Nyt käsiteltävässä asiassa kyseinen vahinko koostuu Lazarin tyttären kuoleman aiheuttaneista henkilövahingoista, ja tämä vahinko aiheutui ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan Italiassa. Tyttären omaisten kärsimiä vahinkoja puolestaan on pidettävä Rooma II -asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina pääasiassa kyseessä olevan onnettomuuden välillisinä seurauksina.

26 Tällainen tulkinta saa tukea asetuksen 15 artiklan f alakohdasta, jonka mukaan henkilöt, jotka voivat vedota vahinkoonsa, määräytyvät sovellettavan lain mukaisesti; mainittu alakohta kattaa pääasiassa kyseessä olevan tapauksen, joka koskee uhrin omaisten kärsimiä vahinkoja.

27 On nimittäin niin, että – kuten Euroopan komissio on esittänyt sopimuksenulkoisiin velvoitteisiin sovellettavasta laista annettavaa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (”ROOMA II”) koskevan ehdotuksensa (KOM(2003) 427 lopullinen) 11 artiklan g alakohdasta, josta on tullut Rooma II -asetuksen 15 artiklan f alakohta – velvoitteeseen sovellettavassa laissa määritetään myös henkilöt, joilla on oikeus korvaukseen henkilökohtaisesti kärsimästään vahingosta. Ehdotuksen mukaan käsitteellä tarkoitetaan erityisesti sitä, voiko joku muu kuin ”välitön vahingonkärsijä” saada korvausta vahingosta, joka on aiheutunut hänelle ”epäsuorasti” vahingonkärsijän kärsimän vahingon seurauksena. Tällainen vahinko voi olla aineeton, kuten läheisen kuolemasta johtuva suru, tai taloudellinen, esimerkiksi vainajan lapsille tai puolisolle aiheutunut vahinko.

28 Näiden seikkojen valossa on niin, että ensin on selvitettävä, mitä lakia oikeustosiseikkaan on sovellettava, jotta sitten voidaan määrittää kyseisen lain perusteella, keille henkilöille on aiheutunut korvaukseen oikeuttavaa vahinkoa.

29 Niinpä välittömän vahingon aiheutumispaikan lain soveltamisella myötävaikutetaan Rooma II -asetuksen johdanto-osan 16 perustelukappaleessa mainittuun tavoitteeseen varmistaa sovellettavan lain ennakoitavuus samalla, kun estetään se vaara, että kyseinen vahingonkorvausvastuun perustava tapahtuma jakautuu useaan osaan, joihin sovellettaisiin eri lakia niiden paikkakuntien mukaan, joissa muut henkilöt kuin välitön uhri kärsivät vahinkoja.

30 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että esitettyihin kysymyksiin on vastattava, että Rooma II -asetuksen 4 artiklan 1 kohtaa on tulkittava sen selvittämiseksi, mitä lakia on sovellettava sopimukseen perustumattomaan liikenneonnettomuudesta johtuvaan velvoitteeseen, siten, että tällaisessa tuomioistuimen jäsenvaltiossa tapahtuneessa onnettomuudessa menehtyneen henkilön kuolemaan liittyviä hänen toisessa jäsenvaltiossa asuvien omaistensa kärsimiä vahinkoja on pidettävä mainitussa säännöksessä tarkoitettuina onnettomuuden ”välillisinä seurauksina”.

Oikeudenkäyntikulut

31 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (neljäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavasta laista 11.7.2007 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 864/2007 (Rooma II) 4 artiklan 1 kohtaa on tulkittava sen selvittämiseksi, mitä lakia on sovellettava sopimukseen perustumattomaan

liikenneonnettomuudesta johtuvaan velvoitteeseen, siten, että tällaisessa tuomioistuimen jäsenvaltiossa tapahtuneessa onnettomuudessa menehtyneen henkilön kuolemaan liittyviä hänen toisessa jäsenvaltiossa asuvien omaistensa kärsimiä vahinkoja on pidettävä mainitussa säännöksessä tarkoitettuina onnettomuuden ”välillisinä seurauksina”.

Allekirjoitukset